

Erlendur Patursson: Føroyar ikki umráði og Danmark ikki móðurland:

Føroyingar hava bert eitt móðurland — Føroyar!

Allerede språkbruken i dette promemoria må vekke forbauselse. Færøene og Grønland betegnes som «områder», mens Danmark omtales som disse områders «moderland». Ingen færøying kaller sitt land et «område» og det er ingen færøying som betrakter Danmark som sitt «moderland». Færøyingar har bare et moderland og det er Færøene, og dette sitt moderland kaller de et «land», ikke et «område». Tilsvarende gjelder grønlandinger og Grønland.

De definisjoner som komiteen her har valgt synes ikke å være noen tilfeldighet, men må tvert om betraktes å være tilskit. Ved disse definisjonene tilslører man sakens kjerne, nemlig at Færøene og Grønland er land i samme forstand som de øvrige nordiske land og at færøyingar og grønlandinger er egne folk hvert med sin nasjonale identitet på ganske tilsvarende måte som de øvrige nordiske folk.

Bare ved denne fortieelse samt dessuten — som straks skal påvises — ved en forreining av innholdet i Helsingforsavtalen — kan man komme til den på forhånd tilskitde konklusjon, nemlig at færøyingar og grønlandinger ikke kan oppnå selvstendig representasjon i Nordisk råd.

Suverene stater

Det er naturligvis riktig, at Nordisk råd bare omfattes av suverene stater, og at verken Færøene eller Grønland er suverene stater. Såfremt man fastholder denne suverenitetsbetingelse for selvstendig representasjon av disse to nordiske land jo være utelukket. Men det at mand ved Nordisk råds opprettelse for 30 år siden overså disse to nordiske folks eksistens, berettiget ikke til at man trassig neglisjerer disse folk.

I denne forbindelse må det være tillatt å erindre om, at flertallet av de nåværende suverene nordiske folk i kortere eller lengre perioder av deres historie har vært uavhengige, hvor de bare var et «område» i et annet «moderland». Dette, skulle man tro, måtte gi de nåværende folk visse forutsetninger å forstå færøyingenes og grønlandenes ønskemål. Dessuten kan man sette spørsmålstegn ved suvereniteten hos et av de nåværende medlemsland av rådet.

Internasjonalt organ

Dernest legger komiteen i sitt promemoria vekt på at Nordisk råd er et internasjonalt organ mens Færøenes og Grønlands hjemmestyrekompetence ikke strekker seg til internasjonale saksområder.

Herom uttaler komiteen bl.a.:

«Samarbeidet inom ramen for Nordiska rådet bygger, liksom andre forbindelser mellan stater, på forutsetningen att de enskilda medlemmerna självständigt kan sluta avtal, med varandra och med andra stater. Samnordiska beslut forutsetts kunna galla forutom avtal och konventioner att medlemmerna enas om gemensamt uppträdande gentemot andra stater eller i andra internationella organisationer. De kan också avse ställningstaganden i utrikespolitiska frågor över huvud taget».

Og videre:

«Områdenes självstyrelsekompetens innefattar inte möjligheter att självständigt ingå avtal liknade Helsingforsavtalet eller att upprätta forbindelser med andra stater såsom forutsetts i detta».

Og konklusjonen er:

«Mot bakgrund av vad nu har sagts har komiteen funnit att områdena inte kan ges en med de suverena staterna likställd ställning i rådet».

Helsingforsavtalen

I Helsingforsavtalen art. 1—32 oppregnes hvilke saksområder samarbeidet omfatter, nemlig det rettslige, det kulturelle, det sosiale, det økonomiske, det trafikale og det miljømessige.

Det er om disse saksområder at det nordiske samarbeide dreier seg. Det «internasjonale» som komiteen så sterkt fremhever omtales i art. 22 og 33.

Art. 22 lyder:

«De kontraherende parter skal i internasjonale handelspolitiske spørsmål såvel hver for sig som i fællesskab søge at fremme nordiske interesser og med henblik herpå rådføre sig med hverandre».

Art. 33 lyder:

«De kontraherende parter bør i de tilfælde, hvor dette er muligt og hensigtsmæssigt, rådføre sig med hverandre i spørsmål av fælles interesse, som behandles i internasjonale organisationer og på internasjonale konferencer».

Virkeligheten

I Frantz Wendts festskrift: Nordisk råd 1952—78, side 39—40, oppregnes Nordisk råds internasjonale kontakter i disse årene. Avsnittet innledes med ordene: «I et begrenset omfang oppretholder Nordisk råd kontakt med andre internasjonale organisationer». Kontaktene viser seg at være følgende:

1. Representanter for Benelux og EFTA har overværtet atskillige av rådets sesjoner.

2. Representanter for Nordisk råd har deltatt i møter

og konferenser under Beneluxrådet.

3. Sekretærkollegiet opprettholder regelmessige forbindelser med EFTA-sekretariatet.

4. Økonomisk utvalg har foretatt en studiereise til EEC.

5. Leilighetsvis har rådet vært representert på europeiske undervisningsmøter, ved møter i Europarådet og Comecon, ved spesialkonferenser under ILO og FN og i enkelte andre internasjonale organisasjoner.

6. Rådets presidium foretok i 1978 en kontakt og informasjonsreise til EFTA og andre internasjonale organisasjoner.

7. Ved Nordens dag på verdensutstillinger i Montreal i 1967, hvor de nordiske land opptrådte med en felles paviljong, holdt Nordisk råds president en tale.

8. Både til denne verdensutstilling og til verdensutstillingen i Osaka 1970, hvor det likeledes var en fellesnordisk paviljong, lot rådet fremstille brosjyrer.

9. Ved enkelte internasjonale arrangementer i Norden har presidiet påtatt seg å være ærespresidium, senest ved den internasjonale speiderjambore i Norge i 1975, hvor rådspresidenten var en av hovedtalerne.

10. Arrangementer for opplysning om nordisk samarbeide overfor utlandet ved konferenser som avholdes hvert annet år for høystående tjenestemenn innen for internasjonale organisasjoner med sete i Europa.

Såvidt man kan se er denne oppregning av Nordisk råds «kontakter» med andre internasjonale «organisasjoner» uttømmende, og når man sammenlikner denne aktivitet på det internasjonale plan med rådets internordiske aktiviteter innenfor det rettslige, kulturelle, sosiale, økonomiske, trafikale og miljømessige, må konklusjonen være at disse «internasjonale aktiviteter» er rent periferiske og underordnede.

Handelspolitikken

Selvom art. 22 omtaler internasjonale handelspolitiske spørsmål som et av Nordisk råds samarbeidsområder kan man ikke i hele rådets 30 års historie påvise et eneste eksempel på noe felles tiltak i så henseende. Her skjedde tvertimot det at et av medlemslandene valgte sin egen handelspolitiske vei, som i annen omgang resulterte i at de størstille Nordek-planer måtte skrinlegges.

Det er riktig, at de nordiske land i enkelte tilfelle som omtalt i art. 22 har «rådført seg med hverandre», men denne rådslagnings har skjedd uten for Nordisk råd og har dessutom ikke i noe tilfelle

Erlendur Patursson:

Bemerkninger til Petri-komiteens promemoria av juni 1982 vedrørende Færøenes og Grønlands representasjon i Nordisk råd.

resultert i noen felles nordisk opptreden overfor andre stater, bl.a. av den grunn at et av medlemslandene samtidig var medlem av en annen internasjonal organisasjon.

Artikkel 33

Helt det samme kan sies om art. 33. Her uttales, at medlemmene, hvor dette er mulig og hensiktsmessig bør rådføre seg med hverandre i spørsmål av felles interesse, som behandles i internasjonale organisasjoner og på internasjonale konferenser. Rett nok kan man også her nevne enkelte eksempler på «rådføring», men denne har alltid skjedd uten for Nordisk råds regi, og iverdrikt aldri resultert i noen felles nordisk internasjonal opptreden. Et eksempel på slik nordisk rådføring er rådføringene på havrets-konferensene — rådføring som ingen som helst praktisk betydning hadde, uten bare den å konstatere at de nordiske land dro i hver sin retning.

Feiltolkning

Når man leser hva Helsingforsavtalen — art. 22 og 33 — uttaler om internasjonale forhold og når man ser på hva Nordisk råd i sin 30 års historie har utrettet på det internasjonale plan, kan man ikke betegne komiteens omtale av Nordisk råds «gemensamt uppträdande gentemot andra stater eller i andra internationella organisationer» og dets «ställningstaganden i utrikespolitiska frågor över huvud taget» som annet enn en feiltolkning og forvrængning av innholdet i denne avtale. Nordisk råds felles opptreden mot andre stater eller i andre

internasjonale organisasjoner er som allerede påpekt bare av periferisk og underordnet betydning.

Færøene i forhold til utlandet

Det er riktig som også påpekt av komiteen, at Færøenes hjemmestyrekompetence omfatter ikke utenrikspolitikken. Likevel trenger dette til en modifikasjon. Selvom Færøene bare er et «område» fikk de lov til å velge en annen handelspolitisk vei enn «moderlandet». Mens Danmark ble medlem av EEC forble Færøene utenfor (og Grønland har fått løfte om det samme).

Desuten har færøyingene deres egne fiskeriavtaler med Kanada, Island, Norge, Sovjetunionen, Sverige, Polen og EEC. Man har også spesielle avtaler med Mauritania, Senegal og andre land. Nevnes bør også at det færøyske lagting og det islandske alting (med forventet grønlandsk deltakelse) faktisk har inngått en avtale om gjensidig samarbeide av vidtspennende art.

Endelig kan bemerkes at den færøyske nordiske forening er helt likestilt med de øvrige nordiske foreninger samt at et flertall av færøyske organisasjoner er selvstendige og likeberettigede medlemmer av forskjellige internasjonale sammenslutninger.

Utenrikspolitikken

Som man vil se opptre Færøene ikke så lite «internasjonalt» eller «mellemløst», ja i langt høyere grad enn Nordisk råd. I realiteten står bare igjen påstanden om

at Færøenes og Grønlands hjemmestyrekompetence ikke omfatter den egentlige utenrikspolitikk, deriblandt sikkerhetspolitikken. Men det gjør Nordisk råds kompetense jo ikke heller. Utenrikspolitikk, ensi sikkerhetspolitikk, nevnes overhodet ikke i Helsingforsavtalen og faller helt utenfor Nordisk råds samarbeide.

I så henseende vil det være tilstrekkelig å henvise til, at det nordiske statsministre i april 1968 fastslo, at det påtenkte samarbeide (Nordek) «ligesom hittil ikke skal berøre medlemslandenes utenrikspolitikk» samt til den danske statsministers uttalelse på sesjonen 1956, at det «selvfølgelig ikke på nogen måte kan legges op til indblanding i andre nordiske lands stillingtagen eller legges op til beslutninger på det udenrigs- og sikkerhetspolitiske felt». Det kan således ikke som av komiteen havdet være tale om utenrikspolitiske spørsmål. Noen felles nordisk utenrikspolitikk finnes ikke. Den er i hvert fall tredelt.

Når utenrikspolitikken både faller utenfor Nordisk råds og Færøenes (og Grønlands) kompetence er dette spørsmål irrelevant når man skal bedømme Færøenes (og Grønlands) verdighet som medlemmer i Nordisk råd.

Nordisk råds karakter

Som allerede påpekt på møtet med komiteen i Helsingfors 19. mai 1981 — og som ytterligere påvist foran — omfatter Helsingforsavtalen i realiteten bare saksområder som det færøyske hjemmestyre enten allerede

Framhald á síðu 11